

מי היא לילית

בין לילית, ואדם ניטש מאבק. לילית מסרבת להיות תחת אדם בשעת זיווג. היא מוכנה להקריב בכל יום מאה תינוקות ובלבד שתישאר בכרכי הים ולא תשוב לאדם.

כשאלהים החסיר מן האדמה גוש כדי לברוא ממנו אדם, נוצר גם בור שהוא תשליל מדוייק של אדם, וזוהי לילית. אדמה מינוס אדם, היא האות ה' שאינה נשמעת, היא שואפת אל האפס.

משמעות המדרש על המאבק בין אדם וליילית בעת הזיווג, היא שלילית הבור רוצה למשוך אליה את אדם הגוש חזרה אל קבר האדמה, אל האין כדי להפוך את המינוס שהיא שרויה בו שוב לאפס. כי רק לאפס יש 'מאה תינוקות' בלשון חז"ל כלומר אינסוף אופציות.

לילית נוטשת ובורחת אל כַּרְכֵי הים. אם אדם ירדוף אחריה, הוא יצטרך לצלוח את הים, שאין בו דרך, כלומר דינו לטבוע.

כל עוד אדם נשאר על האדמה עם האפשרות לממש רק אופציה יחידה לילית חייבת להקריב בכל יום מאה תינוקות, שהם כל האופציות שלא יוולדו ולא יתממשו. היא אינסוף ויתורים על האפס.

המאבק בין הגוש-אדם לבור, בין היש לאין, אינו מוכרע, אף אחד מהם אינו יכול לנצח, לכן הם בתיקו נצחי, שפירושו מאבק תמידי.

לגביו משמעותן של האופציות שאין בכוחו לממש, הוא הפיכתן לתסכול, ספק ה'לו יכולתי' ו'אילו הייתי' הם השדים הרודפים אותו ועלולים להרוס את המציאות שבה הוא שרוי.

אדם הראשון שרגליו נטועות ב"אדמה" שממנה נוצר, וראשו בשמיים ב"אדמה לעליון", צריך להתמודד עם שתי נשים: עם חוה היולדת, אם כל חי, ועם לילית הדמיונית, הנוטשת והמאיימת לאיין.

בספרה הקודם 'אמהות המשיח' רות מסבירה בפירוט את עניין "שתי נשים" ומונה רשימה ארוכה של צמדי נשים כמו שרה והגר, רחל ולאה, פנינה וחנה, עדה וצילה, ועוד.

הנשים הכפולות הן היבטים שונים של אותה ישות, בנוסח התיאוריה של מלני קליין על האם הרעה והאם הטובה בעיני הבן/בת. מעשה האיחוד בין האם הטובה והרעה הוא תהליך ארוך וכואב שנמשך שנים, מפני שהתפתחות התקינה של הבן נזקקת ליצור את האם שכולה טובה. המחיר לאיחוד האם הטובה עם הרעה הוא שהאם האגדית יורדת מגדולתה הפנטסטית והופכת לאנושית ולכן מאכזבת.

ניסיתי לחשוב על רצף לכל צמד נשים שעליו הן מתנהלות זו כלפי זו בעיני אישן. ההתנהגות שלהן תשקף את הבעייתיות שלו לאחד אותן.

את שרה והגר הייתי שמה על רצף מוסרי, השרה והשפחה, הדוחה והנדחית. את לאה ורחל - על רצף רגשי, אהבה לעומת שנאה.

עדה וצילה - על רצף אסטטי, יופי לעומת פונקציונאליות.

את פנינה וחנה - על רצף של סיפוק, פוריות לעומת עקרות.

מצאתי שבמהלך סיפור חייהן הנשים נעות ולעיתים אף מתחלפות במקומותיהן על הרצף.

הרב אלחנן ניר מסביר שלילית היא בעיקר ראש ועיניים. אולי משום שהיא יציר תשוקותיו הדמיוניות של אדם, היא מביאה אותו למצב סטטי. חווה היא בעיקר רחם ורגליים. הרגליים מוליכות קדימה, והרחם יולדת צאצאים. מול לילית שהיא היעדר אם נמצא אדם שהוא היעדר בן. מול חווה שהיא אשה נמצא אדם האיש. חווה ולילית קשורות זו לזו על רצף של קיום, והן יש ואין, יום ולילה, אור וחושך מעשיות לעומת פנטזיה.

חווה היולדת תינוקות ומגנה עליהם, אוספת אותם, עד שאינה יכולה יותר להכיל, ולילית המחשיכה כל, מבטלת את הצבעים, קווי המתאר, העצמים והחיים בחסות חשכת הלילה.

יש לכל אשה ואם בוודאי את הרגע, שבו החוט התופר את לילית לחווה שבה כמעט נפרם או נקרע. חווה יכולה להפוך ללילית, ולילית להפוך לחווה. כי כאשר חווה לא יכולה יותר להכיל - לילית המקריבה - בולעת, ואחרי שהתינוקות נבלעים באין - הם שוב יכולים להיווצר ברחמה הריק של חווה.

"הפחד להיבלע" הוא נושא מוביל ביצירתי. זוהי אימה מצמיתה, אבל יש בכוחה גם להוביל ללידה.

אלמנט זה מצאתי בסיפורים רבים והנה כמה בולטים במיוחד: בספר יונה - הדג הזכר בולע את יונה והדגה מקיאה אותו. כיפה אדומה וסבתה נבלעות ע"י הזאב ונושעות ע"י הצייד.

אצל פינוקיו - בובת העץ נבלעת יחד עם ג'פטו בבטן הלוויתן, ואחרי שהוא כמעט מת - הוא הופך מבובה לילד.  
בכל הסיפורים האלה הגיבור נבלע בשלבי חיים שונים ונולד לתוך שלב חדש. אלו הן לידות פסיכולוגיות, שמתרחש בהן מהפך בלתי הפיך, והתמימות כנראה אובדת. הן מתארות שלבי מעבר. (עובר הוא זה העובר מעולם לעולם, ומתודעה לתודעה).

רות מתארת בספר שורה של לידות אפשריות - הלידה הפיזית היא מאורע יחיד בחיים. הלידות פסיכולוגיות, מספרן יכול להיות יותר גדול, בהתאם לתובנות שהוא מגיע אליהן בשלבי התבגרותו, לידות מסטיות, שבהן אדם צריך לשאוף לילד את עצמו יום יום לאני מזוכך יותר ובכך להביא גאולה לעצמו ולעולם.  
משמעות הפחד שלא להיוולד, הוא לעבור את החיים בלי לגעת במקום של מקור - בלי להיות האוריגינל של עצמך, בלי שאדם מביא את אישיותו הייחודית למקום של הגרסא המודעת, השואפת להיטיב, ולכן הטובה ביותר של עצמו.  
מי ייתן וכולנו נמצא במעגל של שאיפה לעמל וצמיחה רוחנית מתוך מאמץ, למרות שהצירים לפעמים קשים וכואבים, ונזכה ללידת תובנות המבוססות על מודעות גוברת ועולה, ונזכה לגאולה פרטית וכללית.

נכתב לרגל השקת ספרה של רות קרא-איונוב קניאל - חבלי אנוש